

Številka zadeve: Up- 1019/12

Datum odločbe: 26.3.2015

Področje: Meje svobode izražanja

Izrek: Sodba Višjega sodišča v Ljubljani št. I Cp 3072/2010 z dne 22.6.2011 in sodba Okrožnega sodišča v Ljubljani št. P 1056/2007-I z dne 4.2.2010 se razveljavita. Zadeva se vrne Okrožnemu sodišču v Ljubljani v novo odločanje.

Dodatno: /

Odločitev: število glasov ZA:7; število PLM:1

SAMO ZA: mag. Mozetič, dr. Deisinger, dr. Korpič – Horvat, Pogačar, dr. Sovdat, Zobec

PLM 1: dr. Jadek Pensa

POVZETEK ZADEVE:

Predmet spora je presoja, ali je pritožnica Ana Lapuh s svojimi zapisi v knjigi Dosje Rokomavhi razžalila čast in dobro ime tožnika Marka Jakliča v zvezi z družbo Vzajemna, ki je bilo del javne razprave. Sodišče prve stopnje je namreč razsodilo, da je dolžna sklicati tiskovno konferenco, na katero mora pisno povabiti predstavnike določenih medijev ter na njej preklicati določene navedbe, objavljene v knjigi. Dodatno je sodišče odločilo, da je dolžna plačati tožniku denarno odškodnino v znesku 6.000,00 EUR z zakonskimi zamudnimi obrestmi. Zoper prvostopenjsko odločbo je pritožnica vložila pritožbo, ko ji je Višje sodišče zavrnilo in potrdilo sodbo nižjega sodišča. Nato je vložila predlog za dopustitev revizije, ki ga je Vrhovno sodišče zavrnilo.

Pritožnica zatrjuje kršitev pravic do svobode izražanja iz 39. Člena Ustave in opozori na neskladje izpodbijane odločitve s stališči sprejetimi v praksi Evropskega sodišča za človekove pravice.

Sodiščem tudi očita, da so preozko presojala posamezne navedbe v njeni knjigi, kot tudi napačno ocenila, da so ostale njene izjave o tožniku nedokazane, saj se je sklicevala na raznolike javne vire.

Nosilno stališče sodišč je, da je pritožnica s spornimi zapisi o tožniku šla tako daleč, da njeni zapisi ne uživajo več varstva v okviru pravice do svobode izražanja, zaradi česar sta sodišči šteli, da ni potrebno izvajati tehtanja med pritožnično pravico do svobode izražanja ter pravico tožnika do varstva časti in dobrega imena, varovano v 34. in 35. Členu Ustave.

Sodišče prve stopnje je ocenilo, da njeni zapisi pomenijo osebni napad in poskus ponižanja in očrnitve, tako na osebni kot na poklicni ravni ter da naj bi bila sama generator govoric. Višje sodišče odloči, da tožnica ni imela namena odpreti resne razprave o zadevah javnega interesa in je posledično s svojim ravnanjem presegla meje abstraktnega upravičenja do svobode izražanja, oziroma posegla v tožnikove osebnostne pravice, zato je podana njena odškodninska odgovornost.

Ustavno sodišče je presojalo, ali sta sodišči ustežno in zadostno utemeljili sklep, da sporni zapisi pomenijo osebni napad na tožnika oziroma poskus ponižanja in očrnitve ter da zato niso varovani s pravico do svobode izražanja. Odločilo je, da je imela tožnica pravico javno posredovati svoje mnenje o dogajanju v zvezi z Vzajemno in da je tožnik kot javna osebnost bil glede ravnanj povezanih z opravljanjem poslovodne funkcije v družbi dolžan trpeti širše meje dopustne kritike. US odloči, da v izpodbijanih sodbah ni ustreznih razlogov za stališče, da naj bi pritožnica zlorabila pravico do svobode izražanja izključno za sramotitev tožnika iz česar sledi, da je bila brez ustrezne podlage izključena iz varstva pravice do svobode izražanja. Zadevo zato vrne sodiščem v ponovno odločanje in jim naloži, da morajo v sodbi opraviti tehtanje (test sorazmernosti) med pravico do svobode izražanja in pravico do varstva časti in dobrega imena.

PLM1:

V ločenem mnenju sodnica Jadek Pensa dodatno pojasni pojem ustreznih in zadostnih razlogov iz zornega kota ustavnih zahtev v primerih ko se sodišče sooči z razlago nedoločenih pravnih pojmov v določbah Obligacijskega zakonika. Sodnica govori o načinu sankcioniranja kršitve osebnostnih pravic s strani OZ, ki pojma te kršitve ne opredeli. Pove, da zakonodajalec prepušča sodišču, da udejanja pozitivne dolžnosti države na področju varstva osebnega dostojanstva, zasebnosti in osebnostnih pravic na področju zagotavljanja učinkovitega izvrševanja svobode izražanja. Sodiščem se zaupa konkretizacija prava, saj tako kreirajo pravo v konkretnem primeru in odgovarjajo na vprašanja katera ustavna vrednota naj v konkretnem primeru prevlada.

V mnenju izpostavi, da brez opredelitve konteksta spornih izjav v dvomljivih primerih ne bo mogoče zavzeti stališča, ali gre za trditve o dejstvih, ki so škodljiva za dobro ime in ugled tožnika, ali pa sporne izjave pomenijo negativne vrednostne sodbe. Tovrstna razmejitev je pomembna za presojo o ustavni dopustnosti izreka civilnopравnih sankcij. V mnenju tudi navede, da ni pravilno, da zatrjevanega kršitelja obremenjuje dokazno breme dokazovanja resničnosti za ugled škodljivih dejstev v pravnem postopku, ko gre za trditve o dejstvih, katerih resničnost še ni bila nedvomno ugotovljena v času spornih izjav.

EKONOMSKA DIM.	1	2	3	4	5
Pozicija sodbe in protisodbe	nerazporejeno				

Sodba ne vsebuje ekonomske dimenzije, saj se ne nanaša na vprašanja dohodkovne in premoženjske enakosti oziroma prerazdelitve, svobodne gospodarske pobude nasproti državni intervenciji in regulaciji trga, ter zasebne nasproti javni in državni lastnini.

DRUŽBENA DIM.	1	2	3	4	5
Pozicija sodbe in protisodbe	S		PS		
Pozicija LM	PLM1				
PLM1: Jadek Pensa	2				
ZA: vsi ostali	1	1	0,5		

Pri družbeni dimenziji imamo v obravnavanem primeru na en strani avtorja literarnega oziroma publicističnega dela, na drugi pa osebe javnega prava. Pravica do svobode govora je urejena sorazmerno s pravicami javnih oseb, vendar so osebe javnega prava po mnenju Sodišča dolžne trpeti širše meje kritike, torej je razlikovanje med osebami in skupinami na podlagi zakona dopustno zaradi uravnoteženja in sorazmernosti njihovih pravic in svoboščin. To je smiselno tudi zaradi demokratičnega interesa javnosti saj bi v nasprotnem primeru strah pred kaznovanjem zaradi določenih vrednostnih sodb lahko ohromil javno razpravo, tako da ta ne bi opravljala več funkcije, ki bi jo v demokratični družbi morala.

Kadar ostre in kritične izjave niso usmerjene v vprašanja, ki so predmet javne razprave, pač pa preidejo na osebno raven se zastavlja vprašanje, ali je bil njihov namen izključno zaničevanje prizadete osebe, kar pa v danem primeru ni bilo ugotovljeno. To dokazuje tudi obrazložitev Sodišča, da ni zadostnih razlogov za stališče, da naj bi pritožnica zlorabila pravico do svobode izražanja izključno za žalitev ali

osramotitev tožnika. Ustavno sodišče pojasni, da stil in uporabljeni izrazi sami po sebi še ne dokazujejo, da je bil izključni namen žalitev oziroma sramotitev. Enako velja za navajanje (domnevno) neresničnih dejstev, če to ni bilo narejeno namenoma ali zaradi očitne malomarnosti, in ker gre pri pisanju pritožnice za vrednostne sodbe in ne trditve od dejstev. Sodišče odloči, da ne gre za izključni namen osebne žalitve, zato pritožničnega pisanja ni mogoče izključiti iz varovanja pravice do svobode govora. Zato bi morala sodišča opraviti tehtanje med pravicami pritožnice in tožnika, česar pa niso storila.

Sodbo umestimo na **pozicijo 2**, saj v konkretnem primeru US odloči, da je pravico do svobode govora potrebno upoštevati in tehtati kljub temu, da kot samo navede tožnica uporabi jezik in izraze, ki so »ostri in jih je možno dojemati kot žaljive«. Pozicija 1 bi bila podana, če bi US v konkretnem primeru samo opravilo test sorazmernosti obeh pravic in presodilo v korist pritožnice, ali če sodišče ne bi argumentiralo, da so osebe javnega prava dolžne trpeti širše meje kritike, tj. če bi uravnotežilo osebe javnega prava z ostalimi anonimnimi posamezniki in tako ne bi dalo »prednosti« nobeni skupini. V tem primeru bi šlo za brezpogojno svobodo govora.

Protisodbo bi umestili na pozicijo 4, saj bi potrditev odločitev nižjestopenjskih sodišč pomenila omejevanje svobode govora v prid ohranjanja časti javne osebe, zagovarjanje osebnih svoboščin, v tem primeru pravice do svobode govora, bi bilo postavljeno v sekundarno vlogo.

Sodnica, ki je podala PLM, v kontekstu družbene dimenzije sledi obrazložitvi sodišča, zato pozicija 2.

AVTORITARNA DIM.	1	2	3	4	5
Pozicija sodbe in protisodbe		S		PS	
Pozicija LM		PLM1			
PLM1: Jadek Pensa		2			
ZA: vsi ostali	1	1	0,5		

Pozicija 2, saj US zaščiti pravice pritožnice in jo posledično s tem zaščiti pred sankcijami odločitev nižjestopenjskih sodišč. S tovrstno odločitvijo pravice posameznika postavi pred avtoriteto države oziroma njenih institucij. Če mora država omejiti posameznikove pravice morajo te omejitve biti skrbno legitimirane, in sodišča ne smejo preozko presoati posameznih navedb v avtorskih delih, ker posledično s tem omejujejo pravico do svobode govora, saj je Sodišče zavzelo stališče, da je potrebno skupaj z vsebino izjav upoštevati tudi obliko izražanja, saj sta skupno varovani v okviru pravice do svobode izražanja.

Pozicijo 1 bi določili, če bi US v celoti odvzelo avtoriteto za ponovno presojo in popolnoma zaščitilo pravico pritožnice, vendar zadevo vrne v novo odločanje in v zaključku tudi pove, da bo morale sodišče pri ponovnem odločanju opraviti tehtanje med pritožnično pravico do svobode izražanja ter pravico tožnika do varstva časti in dobrega imena.

Protisodba bi na lestvici dobila pozicijo 4, saj bi takšna sodba pomenila prednost avtoritete države oziroma njenih institucij pred zaščito pravic posameznika, ki bi se znašle v podrejenem položaju. Taka protisodba nakazuje na pozicijo 5, vendar je sodišče tehtalo, da je bil tožnik v času nastanka literarnega dela na vodilnem položaju in da so o tematiki takrat poročali praktično vsi mediji, tako, da je bil v spornem času še posebej izpostavljen javnosti in javnim razpravam. Ker gre za osebe javnega

prava, torej pozicija 4, saj če bi bila podobna odločitev sprejeta glede anonimnega posameznika, in da torej gre za neupravičeno osebno razžalitev, bi to pomenilo strogo kaznovanje oziroma omejevanje pravice do svobode govora, kar bi ustrezalo poziciji 5.

Tudi PLM določimo pozicijo 2, saj sodnica izrazi da: »sodba razlaga pojem kršitve pravice do dobrega imena in časti, ne da bi upoštevala potrebo po utemeljitvi ustavne dopustnosti konkretne omejitve izvrševanja svobode izražanja. Zato temelji na stališčih, ki niso združljiva z ustavno zajamčeno svobodo govora. To pa pomeni, da stališča, na katerih sodba temelji, kršijo subjektivno pravico – svoboščino ustavne pritožnice iz prvega odstavka 39. člena Ustave.«¹

MEDNARODNA PRAVNA VPETOST (OCENA OD 1 DO 4 ali neocenjeno-NC)		
Odločitev in sodniki ZA	4	<i>Obširno sklicevanje na EKČP in sodb ESČP glede stališč ESČP, ki se navezujejo na varovanje pravice do svobode govora. Tudi primere drugih odločb, ki so ključne za odločitev US (npr. točka 15. – odločba nemškega Zveznega sodišča)</i>
PLM1: Jadek Pensa	2	Se sklicuje na EKČP (točka 3. in 12.) vendar samo ilustrativno, ne uporabi kot odločilni argument v mnenju.

Opomba:

1-se ne sklicuje na mednarodno/tuje pravo ali sodno prakso

2-se sklicuje, vendar obrobno ali ilustrativno samo na nekaj mestih

3-se sklicuje, vendar tega ne uporabi kot enega odločilnih argumentov

4-se sklicuje in uporabi kot enega odločilnih argumentov za odločitev ali ločeno mnenje

NAKLONJENOST VLADI (OCENA OD 1 DO 4 ali neocenjeno - NC)		
Odločitev in sodniki ZA	NC	<i>Vlada ni podala mnenja.</i>

NAKLONJENOST DZ (OCENA OD 1 DO 4 ali neocenjeno - NC)		
Odločitev in sodniki ZA	NC	<i>DZ ni podal mnenja.</i>

¹ točka 10. v pritrdilno ločeno mnenje sodnice dr. Dunje Jadek Pensa k odločbi št. Up-1019/12